

MĂNĂSTIREA SFÂNTUL IOAN BOTEZĂTORUL DIN FOCȘANI

Petru Obodariu

Mănăstirea a fost întemeiată în anul 1661 de către domnul Țării Românești, Grigore Gh.Ghica al II-lea, după cum arată și pisania bisericii „*Acest sfânt lăcaș fiind zidit la leat 1661, de către întru fericită amintire domn Grigorie Gheorghe Ghica...*” Mănăstirea Sfântul Ioan era una dintre acele „*strămoșești mănăstiri*” care marcau trasee obligatorii la intrarea/ieșirea domnului din țară în partea dinspre Moldova. În Focșani a mai fost construită o mănăstire de către Constantin Mavrocordat care avea aceeași destinație în cadrul ceremonialului domnesc. Dacă intrarea reprezintă primirea protectorului cetății, putem considera că ieșirea este momentul care marchează începutul unei încordate așteptări. Ea este asociată cu cartea omonimă din Vechiul Testament. Molitva ce se citește la „*călătorirea domnului*” sugerează acest lucru. Ieșirea e fuga din Egipt a lui Moise. Este momentul în care Iosif ia cunoștință de îndemnul Domnului („*cela ce ai călătorit calea cea adevărată și vie cu sluga ta Iosif*”). Protecția pe care Dumnezeu a acordat-o acestuia e acum cerută pentru principe („*și-l izbăvește de tot vișorul și bântuiala și pace și ajutor îi orânduiește*”). Momentul concentrează atenția comunității ce-l conduce, simbolic, pe domn cu „*toată boierimea și sfințenia sa mitropolitul... și toți coconii mării sale*”, în sunetul clopotelor ce difuzează evenimentul. Intervalul dintre cele două sărbători e un interval de așteptare activă. Mitropolitul – loțiitor al domnului – pune în operă mecanismele potențării solidarității și

orientării acestuia către înlăturarea stării de insecuritate către rechemarea protectorului prin rugăciuni și credință.¹

Am considerat a face această introducere pentru a arăta motivația construirii mănăstirii în orașul Focșani și importanța care i s-a dat după aceea. Cele două părți ale orașului erau situate de o parte și de alta a graniței ce despărțea Moldova și Țara Românească. Focșanii erau caracterizați de un călător străin anonim, în anul 1641, ca fiind un oraș mare.² *„Orașul este chiar pe granița Moldovei cu Muntenia, pe care le desparte un pârâu, sau mai bine zis o baltă, peste care este clădit un pod de piatră”*³. Cele mai amănunțite știri despre orașul Focșani, pentru secolul al XVII-lea, le avem de la călătorul Evlia Celebi care în anul 1656 scrie despre *„marele menzil Focșani”*, unde se încasează taxele vamale, atât pentru partea munteană, cât și pentru partea moldovenească. Acesta remarcă că orașul este mare, iar raiaua și hatmanii săi au ieșit în întâmpinarea oaspeților cu daruri numeroase.⁴ Evlia Celebi în relatările sale, făcute cu ocazia altei călătorii, mai spune că în fiecare parte a orașului se găsesc câte șapte mănăstiri (n.n.probabil că Evlia Celebi include aici și bisericile) *„clădite din piatră, încât, în timpul atacului de noapte, dezlănțuit împreună cu tătarii, împotriva acestui oraș, mai multe mii de ghiauri se refugiaseră în interiorul acestor mănăstiri și se luptaseră un timp destul de îndelungat”*⁵. Bisericile din Focșani erau *„mai bine refăcute ca în trecut, mai ales spre hotarul dinspre Țara Românească, beiul creștin, Grigorașcu (n.n.Grigore Ghica, domn al Țării Românești între 1660-1664), a zidit o mănăstire foarte bogat împodobită și cu multe fundații pioase”*

¹ R.G.Păun - „Sărbătoare și propagandă în Țările Române. Strategiile gestului și cuvântului”(1678-1821) (II), în „Sud-Estul și contextul European”, buletin IV, 1995, București, p.14

² Călători străini despre Țările Române, vol.V, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p.34

³ Ibidem, p.119

⁴ Ibidem, p.464

⁵ Ibidem, p.729

Același călător continuă arătând cum în interiorul ei a fost săpată o fântână „cu apă dătătoare de viață și a fost construit un așezământ de binefacere, unde se fierbe în fiecare zi ciorbă de grâu, care se servește pentru sufletul sfintei Maria și se distribuie din belșug câte o strachină de ciorbă și câte o bucată de pâine creștinilor sârmani, precum și călătorilor musulmani și nemusulmani”⁶.

Mănăstirea a fost înzestrată de ctitor, printr-un hrisov din anul 1664, cu „ocină din Butulești, din hotarul Vășneștilor; până în hotarul Găurenilor; din câmp din siliștea satului ca vie, cu pomet, de preste tot hotarul oare cât să va alege 561, afară de patru funii de ocină”, cu un „vad de moară gata în apa Milcovului la sat la Vârțișcoiu, patru pogoane de vie făcătoare și loc 2 pogoane stârp în dealul Vârțișcoiului la Poenița”, „cinci pogoane de vie cu loc de casă vie făcătoare în dealul Cârlișele la Hălgi”, „un pogon de vie făcătoare în Fariște”⁷. Peste nouă ani același Grigore Ghica vine și dăruiește mănăstirii Sfântul Ioan din Focșani „ocină în satul Stanomerești ot sud Slam Râmnic stânjeni 235 și în siliștea Coianilor stânjeni 250 din câmp din pădure și din apă și din șederea satului de peste tot hotarul ver cât să va alege”⁸. Domnul Ștefan Cantacuzino scutește pe 26 aprilie 1714 pe preoți de mai plăti dajdie.⁹ În anul 1754 domnul Țării Românești Constantin Racoviță acordă mănăstirii drepturile de a lua „de la acei cei vor fi având viu pe moșile Sfintei Mănăstiri otaștina pământului după obicei din douăzeci de vedre de vin o vadră, însă pentru otaștină vin să ia iar nu bani” de pe delaurile Dragosloveni, Terchești și Gălădoșani. Domnul Scarlat Grigore Ghica, în anul 1759, acordă mănăstirii drepturile de a lua din „vechiletul vămii i al părcălăbii de acolo din orașul Focșani iarăși zeciuală, adică vameși i părcălăbi să ia nouă bani, iar Sfânta mănăstire un ban (fiindcă târgul ce se face este pe moșia-mănăstirii) și să aibă a lua și acei 200 de bolovani de

⁶ Ibidem

⁷ DANIC, manuscrisul 1221, f.43-44

⁸ D.F.Caian - *Istoricul orașului Focșani*, Focșani, 1906, doc.XXVIII

⁹ DANIC, manuscrisul 1221, f.15-16

sare de la Ocna Telega pre tot anul, pre carea să o încarce de la Gura Ocnii, să o ducă să-i vînză la orice vad fără de vamă și făr de urmări”, fiind scutită mănăstirea și de „fumărit, căminărit, de vamă, de vin domnesc i isprăvnicesc și de toate alte obiceiuri”¹⁰. În anul 1764, domnul moldovean Grigore III Alexandru Ghica acordă mănăstirii, care este reprezentată de egumenul Varlam, câte 100 lei din „vechiletul domnesc din banii vămii ce este aici în Țara Moldovei și câte șazeci cumpene sare pre tot anul”¹¹. Mănăstirea a mai fost dăruită și cu zece sălașe cu țigani¹², cu cârciumi „scutite de orice”¹³. Printr-un hrisov din 8 mai 1793 domnul muntean Alexandru Constantin Moruzzi reîntărește dreptul mănăstirii ca din „vinăriciul din poporul Gârbovi, Tâmboiești, Bordești, Cândești, Dragosloveni și Terchești sud Slam Râmnic” să ia „câte doi bani de vadră și pârparul după obicei”, și de „la Ocna Telega mertic de șase pre an boloveni două sute”¹⁴. Prin hrisovul dat de Constantin Gheorghe Hangerli, din 23 mai 1798, mănăstirii i se mai dăruiește „liude cincizeci oameni streini și făr de pricină de dajdie de care găsindu-i și fiind streini după adevărurile ce se vor aduce de la ispravnicii județului”¹⁵. Mai sunt o serie de hrisoave ale unor domni care întăresc privilegiile acordate mănăstirii, cele mai importante dintre aceste fiind date de către domnii Ioan Gheorghe Caragea, Scarlat Alexandru Calimah, Alexandru Nicolae Șuțu. Aceștia mai acordă mănăstirii „trei cârciumi în orașul Focșani spre a-i vinde vinul mănăstirii, care să fie în pace și ertate de fumărit, de căminărit și de alte orânduiri”, „câte cinci ocă untdelemn pe toată luna din crama domnească”¹⁶. Domnul moldovean Mihail Grigore Șuțu, în anul 1820, acordă mănăstirii „9000 ocă sare, 240 lei pe an

¹⁰ Ibidem, f.7-8

¹¹ Ibidem, f.20-21

¹² Ibidem, f.1-3

¹³ Ibidem, f.9

¹⁴ Ibidem, f.30-31

¹⁵ Ibidem, f.31-32

¹⁶ Ibidem, f.26-27, documentul este datat 3 aprilie 1813

din vama domnească și 10 liude oameni scutiți"¹⁷.

După cum lesne se observă mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul din Focșani, i-au fost acordate privilegiile atât de domnii Țării Românești cât și de cei ai Moldovei. A avut o situație aparte, fiind construită chiar pe granița ce despărțea cele două țări românești. Acest fapt a contribuit la înflorirea ei, devenind cu timpul „o putere impunătoare în Focșani”¹⁸. Mănăstirea a fost închinată, fără a se cunoaște însă împrejurările, schitului Sfintei Anastasia tămăduitoarea de otrăvuri aflat în Macedonia grecească. Astfel, toate veniturile mănăstirii erau scoase din țară, iar darea în arendă a moșiilor și administrația sa depindeau de Patriarhia de la Constantinopol.¹⁹

Mănăstirii Sfântul Ioan din Focșani i-a fost închinată mănăstirea Udricani din București. Printr-un hrisov, Grigore Ghica, domn al Țării Românești, orânduiește în anul 1750 pe doi boieri ca să aleagă și să hotărască locul bisericii din București „zisă Udricani” pendinte de mănăstirea Sfântul Ioan din Focșani.²⁰

Odată cu dezvoltarea orașelor din Principate, mai ales după încheierea Tratatului de la Adrianopol din 2/14 septembrie 1829²¹, începe lupta orașenilor din Focșanii-Munteni împotriva supremației mănăstirii Sfântul Ioan. În Focșanii-Munteni ai anului 1832, erau 1671 de suflete, din care 884 de bărbați și 787 de femei, „nestatornici vreo 400, 41 de supuși străini, deci un total de 2100 de suflete. Mai erau 496 de case, 1 mănăstire, 12 biserici ortodoxe și 1 biserică armeană.”²² Conform catagrafiei din anul 1831, în același oraș, care era unul dintre

¹⁷ Ibidem, f.27-28

¹⁸ D.F.Caian - **op.cit.**, p.78

¹⁹ Al.Pelincon - **Sfintele mănăstiri**, 1861

²⁰ DANIC, fond Bunuri publice Țara Românească, Sf.Ioan din Focșani, pachetul 16

²¹ Textul integral al Tratatului în D.A.Sturdza și C.Golescu-Vartic - **Acte și documente relative la istoria renascerii României**, București, vol.I, doc.nr.62

²² Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita ANVn), fond Consiliul municipal al orașului Focșani – Țara Românească, dosar nr.10/1832, f.14v -15

Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul din Focșani

cele 18 orașe ale Țării Românești, erau înregistrați următorii breslași:

- 1 bogasier
- 1 cojocar subțire
- 1 cojocar gros
- 22 de croitori
- 2 calpacci
- 11 cizmar
- 1 abagiu
- 2 plăpumari
- 3 giuvaergii
- 3 argintari
- 10 bărbieri
- 2 cafegii
- 3 tutungii
- 14 brutari
- 21 simigii
- 27 cârciumari
- 29 băcani
- 5 căldărari
- 2 boiangii
- 1 curelar
- 3 băieși
- 6 găitănari
- 12 hangii
- 7 arendași
- 3 măcelari
- 5 bragagii
- 5 lumânărari de seu
- 1 zidar
- 4 pescari
- 1 olar
- 8 fântânari
- 1 precupeț

2 bucătari

18 tabaci

2 fierari; deci un total de 243 de patentari²³, care aveau o autorizație de practică a meseriei lor, numită patentă, primită în schimbul plății unei taxe către vistiernic, fără de care nu puteau face parte din nici o breaslă. Toți aceștia vor începe să se simtă solidari în lupta pe care o vor duce împotriva mănăstirii Sfântului Ioan care deținea 395 de locuri de clădiri din orașul Focșani²⁴ și o mare parte din moșia târgului. Orașenii vor câștiga procesul, început în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu, ei reușind să demonstreze că cea mai mare parte a proprietăților a fost obținută de către mănăstire pe căi nelegale. În urma hotărniciei efectuate de inginerul topograf Gheorghe Scipion, între anii 1847-1850, mănăstirea mai rămâne cu 28 de locuri cu clădiri în oraș, pierzând 348 de locuri cu clădiri care vor fi considerate „slobode ale orașului” și care au fost „călcate de mănăstirea Sfântul Ioan fără nici un document”.²⁵ Reclamația orașenilor în cadrul procesului cu mănăstirea a fost aceea că „adică îi supără cu embatic și ierbărit, în vreme când cunoaște, că din vechime a fost slobod locul acelui oraș”²⁶. Orașenii au fost conduși de staroștii unor bresle, anume Tache Orzărescu și Radu Bonțescu, care au fost împuterniciți să împrumute bani cu dobândă pentru cheltuielile judecății, care „au stăruiet neconținut cu neadormire și cu cea mai serioasă strădanie încât și-au pierdut ale dumnealor interese casnice și ale negoșului” și au cheltuit pentru proces o sumă de 14.000 lei.²⁷

Pe 29 martie 1854 are loc un incendiu care distruge o mare parte a orașului Focșani, printre construcțiile distruse numărându-se și mănăstirea Sfântului Ioan. Aceasta figurează la capitolul „nr. obiectelor încăperilor ce au ars” cu 34 de încăperi, cu „clopotnița numai cu

²³ DANIC, MAI Administrative, dosar nr.2/1831, f.1-4

²⁴ DANIC, manuscrisul 236, f.20

²⁵ Ibidem, f.20

²⁶ D.F.Caian - op.clt., p.141

²⁷ ANVn, fond Primăria orașului Focșani, Documente, vol.I, nr.pach.I, doc.19

2 clopote”, un grajd, șopron și o leasă cu 7 kg de porumb”, care au căzut pradă flăcărilor.²⁸ Înainte de producerea acestui incendiu, mănăstirea era socotită cea mai frumoasă construcție din oraș, fiind înconjurată cu ziduri înalte, având turnuri cu deschizătură în zid pentru a putea ochi cu arma, încât avea aspectul unei fortărețe”

Prin secularizarea averilor mănăstirești, din anul 1863, mănăstirii i se iau toate proprietățile.

După incendiul din anul 1854, mănăstirea nu și-a mai revenit, astfel încât în 1871 zidurile mănăstirii au fost vândute „pe un preț de nimic” A mai rămas în picioare, afară de biserică, numai turnul clopotniței, care va fi dărâmat în anul 1905.

Biserica Sfântului Ioan care supraviețuiește mănăstirii de odinioară, este considerată cea mai frumoasă dintre bisericile existente în orașul Focșani, aici având loc solemnitățile religioase cele mai importante din oraș.

²⁸ Ibidem, fond Consiliul Municipal al orașului Focșani - Țara Românească, dosar nr.1/1854, f.162v-163